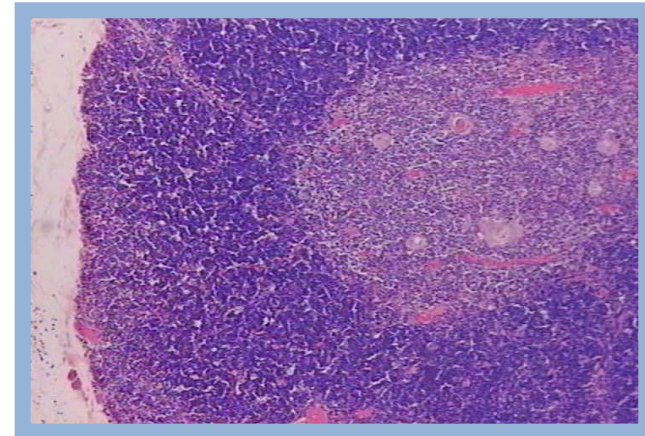
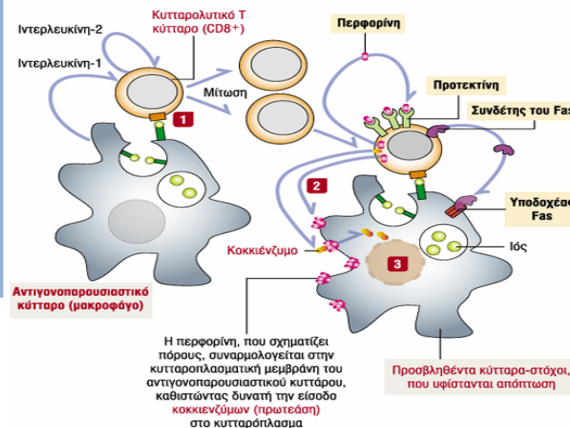
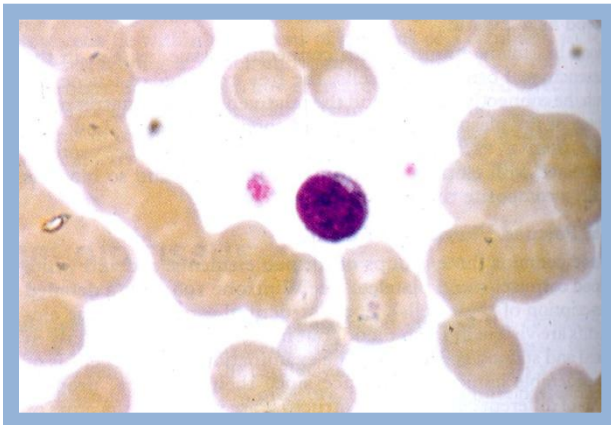

Ανοσοποιητικό σύστημα Λεμφικά όργανα

Υπατία Δούση-Αναγνωστοπούλου, MD, PhD
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια,
Εργαστήριο Ιστολογίας-Εμβρυολογίας

Κάθε οργανισμός χρειάζεται ...

... προστασία

- Αυτή είναι πολυεπίπεδη
- Πρώτη γραμμή άμυνας :
  - επιθήλιο και βλεννογόνοι
    - στενή σύνδεση κυττάρων, δημιουργία φραγμού,
    - βλέννη, αντιμικροβιακές ουσίες και κολλώδης σύσταση, κροσσοί
  - όξινο έκκριμα και πεπτικά ένζυμα του στομάχου
  - αντανακλαστικά βήχα και πταρμού
  - φυσιολογική χλωρίδα δέρματος και κοιλοτήτων

Σε κατάλυση της πρώτης γραμμής άμυνας

Δεύτερη και τρίτη γραμμή άμυνας

=

Φλεγμονή μη ειδική απάντηση

Ανοσία

Ανοσία : ειδικός μηχανισμός

- που βασίζεται ;
- ικανότητα του οργανισμού να αναγνωρίζει «ίδια» από «ξένα» στοιχεία

Πως λέγεται ;

Ανοσολογική απάντηση

Ανοσολογική απάντηση

Τι είναι;

- ειδικός μηχανισμός άμυνας,
- αναγνωρίζει ουσίες ξένες προς τον οργανισμό (μόρια, μέρη μικροοργανισμών ή καρκινικά κύτταρα),
- κατευθύνεται εναντίον συγκεκριμένων χημικών ομάδων που βρίσκονται στην επιφάνειά τους,
- στόχος να τις απενεργοποιήσει ή να τις καταστρέψει.

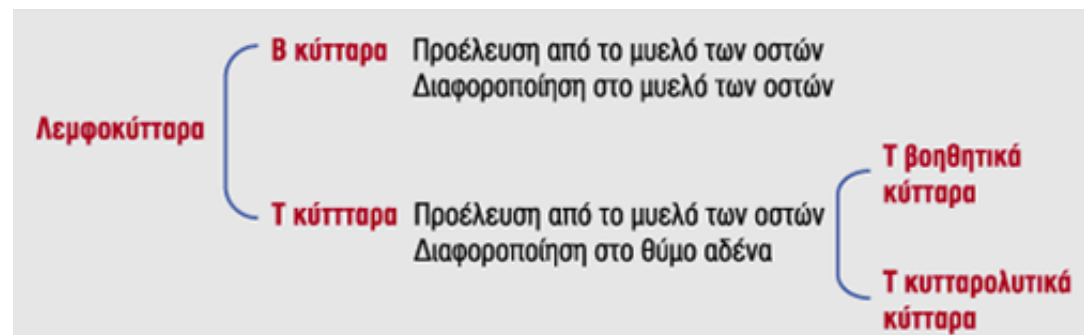
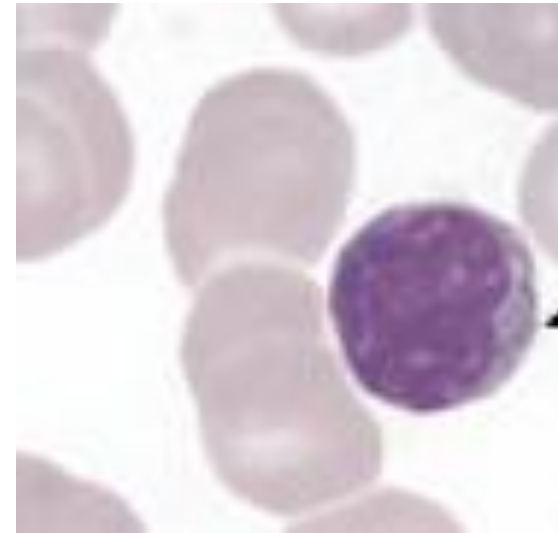
Ποιός το κάνει ;

Το ανοσοποιητικό σύστημα

Κύτταρα που συμμετέχουν στην ανοσολογική απάντηση

- **λεμφοκύτταρα** συνδέονται με τα αντιγόνα, πολλαπλασιάζονται και κινητοποιούν την ανοσολογική απάντηση

Κατηγορίες λεμφικών κυττάρων

B λεμφοκύτταρα

Ώριμα B λεμφοκύτταρα

B κύτταρα μνήμης

Πλασματοκύτταρα

T λεμφοκύτταρα

T κύτταρα μνήμης

T βοηθητικά (T_H)

T κυτταρολυτικά (T_C)

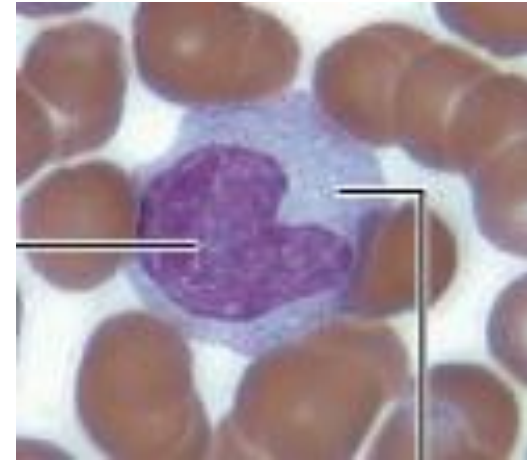
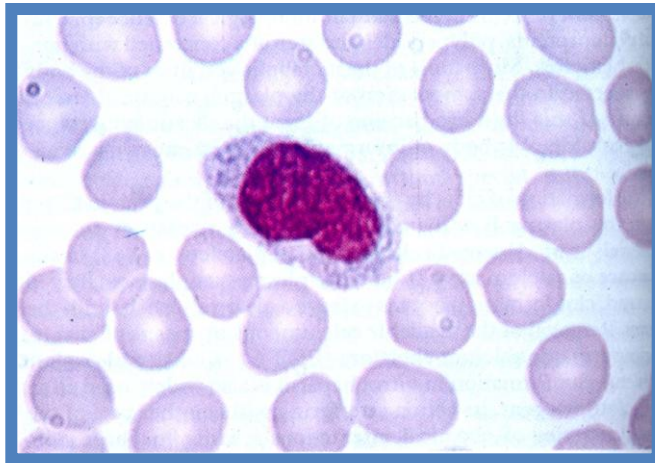
T_H1 κύτταρα

T_H2 κύτταρα

Κύτταρα φυσικοί φονείς (NK)

Κύτταρα που συμμετέχουν στην ανοσολογική απάντηση

επικουρικά ή αντιγονοπαρουσιαστικά κύτταρα (ΑΠΚ): αναγνωρίζουν εξωγενείς παράγοντες, τους φαγοκυτταρώνουν και τους διασπούν σε στοιχειακλειδιά, τα **αντιγόνα**

Επικουρικά κύτταρα
(αντιγονοπαρουσιαστικά
κύτταρα)

Μακροφάγα

Δενδριτικά κύτταρα

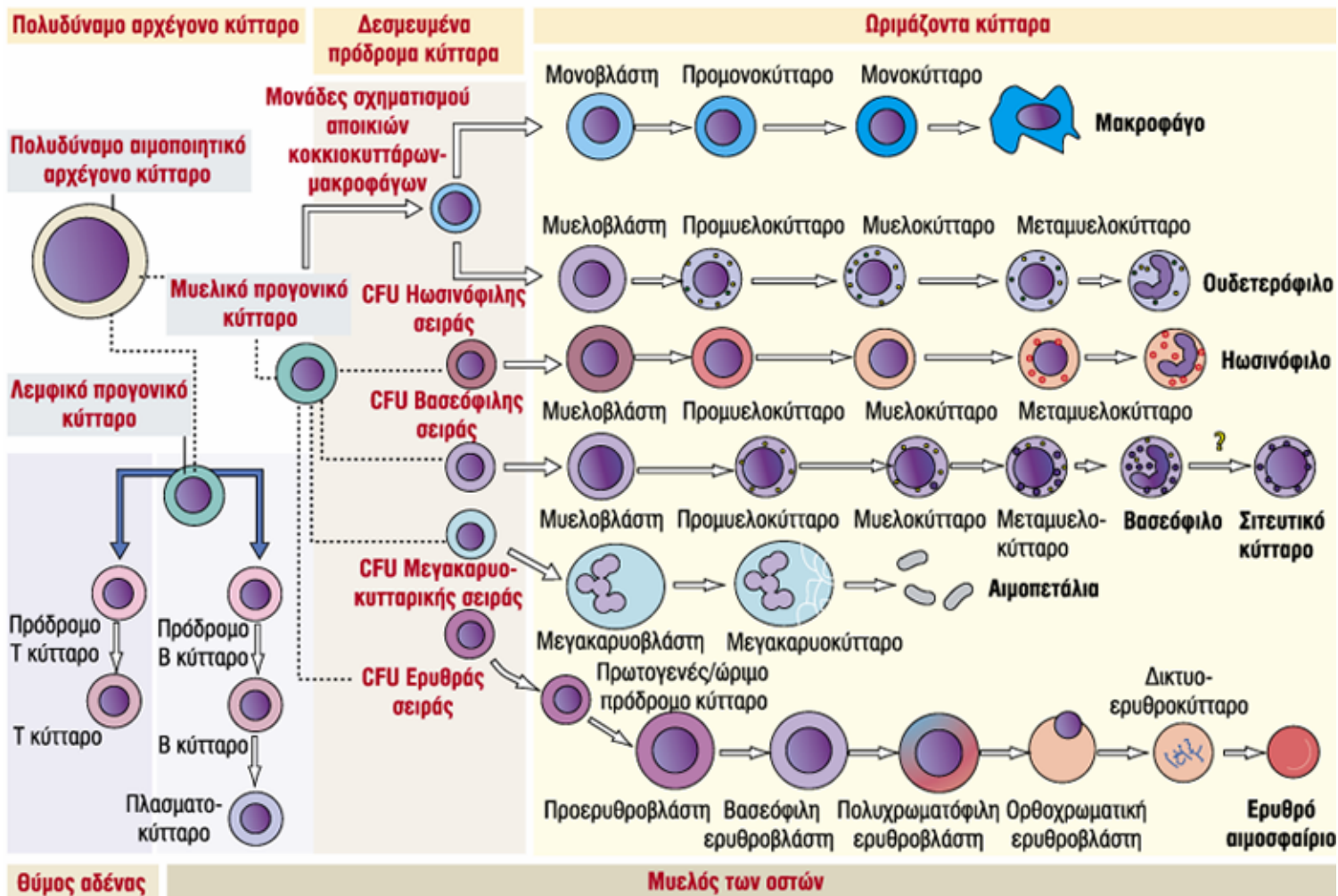
Λεμφοζιδιακά δενδριτικά
κύτταρα

Προέλευση από τα μονοκύτταρα

Προέλευση από τα μονοκύτταρα

Προέλευση από τους λεμφαδένες

Κύτταρα που συμμετέχουν στην ανοσολογική απάντηση

Ανοσία

Αντίδραση κυττάρων και ιστών
έναντι ξένων ουσιών ή παθογόνων,
όπως βακτήρια, ιοί και παράσιτα

Είδη ανοσίας

Εγγενής, έμφυτη ή φυσική ανοσία

- Δεν απαιτεί προηγούμενη έκθεση στο παθογόνο,
- Δεν είναι ειδική, αναγνωρίζει τα κύρια συστατικά ενός μικρο-οργανισμού μέσω υποδοχέων αναγνώρισης μοτίβων, που βρίσκονται σε όλα τα κύτταρα,
- Επάγει γρήγορη απάντηση μέσω μακροφάγων και δενδριτικών κυττάρων, μέσω των **toll-like υποδοχέων** τους,

Υποδοχείς toll-like

(toll-like receptors, TLRs)

- Στην **έμφυτη ανοσία**, οι **TLRs** στην επιφάνεια μακροφάγων ή δενδριτικών κυττάρων αναγνωρίζουν **μοτίβα**, πρωτεΐνες συνδεδεμένες με παθογόνα (pathogen-associated molecular patterns, **PAMPs**),
- Ενεργοποιούνται, ενεργοποιούν το μονοπάτι του μεταγραφικού παράγοντα **NF-kB**,
- Αυτό παράγει και εκκρίνει κυτταροκίνες,
- Ξεκινά η φλεγμονώδης αντίδραση.

Επίκτητη ή προσαρμοστική ανοσία

- Σκοπός :
  - εξουδετέρωση παθογόνου,
  - δημιουργία ανοσολογικής μνήμης.
- Βασίζεται στη δημιουργία μεγάλου αριθμού **κλώνων λεμφοκυττάρων**, με ειδικούς **αντιγονικούς υποδοχείς** ο καθένας, που παράγονται μέσω **γονιδιακής αναδιάταξης**.

Επίκτητη ανοσία

A. Χυμική ανοσία

- **Χυμική ανοσία** : έναντι αντιγόνων στο εξωτερικό περιβάλλον ενός κυττάρου ή συνδεδεμένα με την επιφάνειά του,
- παραγωγή **αντισωμάτων** από τελικά διαφοροποιημένες μορφές **B λεμφοκυττάρων**,
- σύνδεση ανισώματος στο αντιγόνο προωθεί τη φαγοκυττάρωση από τα μακροφάγα ,
- συνεχής παραγωγή αντισωμάτων και δημιουργία **κυττάρων μνήμης**.

Επίκτητη ανοσία

B. Κυτταρική ανοσία

- **Κυτταρική ανοσία** : έναντι αντιγόνων στο εσωτερικό φαγοκυττάρων,
- συνεργασία **T-λεμφοκυττάρων**, B-λεμφοκυττάρων και αντιγονοπαρουσιαστικών κυττάρων,
- σημαντική στη δεύτερη συνάντηση του οργανισμού με το αντιγόνο.

Ανοσία

Παθητική : μεταφορά ορού ή λεμφοκυττάρων από ένα άτομο σε άλλο,

Ενεργητική : έκθεση σε παθογόνο

Απόκτηση ανοσίας

Παθητική ανοσία

Μητρικά αντισώματα, που μεταφέρονται διαμέσου του πλακούντα στο έμβρυο

Αντισώματα ανοσοποιημένων ζώων (λύσσα, τέτανος)

Αντιτοξίνες (διφθερίτιδας)

Ενεργητική ανοσία (μετά τη νόσο)

T κύτταρα

Ιδιότητες επίκτητης ανοσίας

- **Ειδικότητα**: ειδικές περιοχές του αντιγόνου αναγνωρίζονται από τα λεμφοκύτταρα, μέσω **ανοσολογικής σύναψης**,
- **Ετερογένεια** : μέσω γονιδιακού ανασχηματισμού λεμφοκυττάρων προκειμένου να αναγνωρίζουν μεγάλο αριθμό και τύπο αντιγονικών περιοχών,
- **Μνήμη** : μέσω αυτής υπάρχει ταχύτερη αντίδραση στην επανέκθεση στο ίδιο αντιγόνο,
- **Αυτο-περιορισμός** : η αντίδραση σταματά όταν το αντιγόνο αδρανοποιείται ή εξαφανίζεται,
- **Ανοχή** : μέσω εξουδετέρωσης των λεμφοκυττάρων που εκφράζουν υποδοχείς για αυτο-αντιγόνα

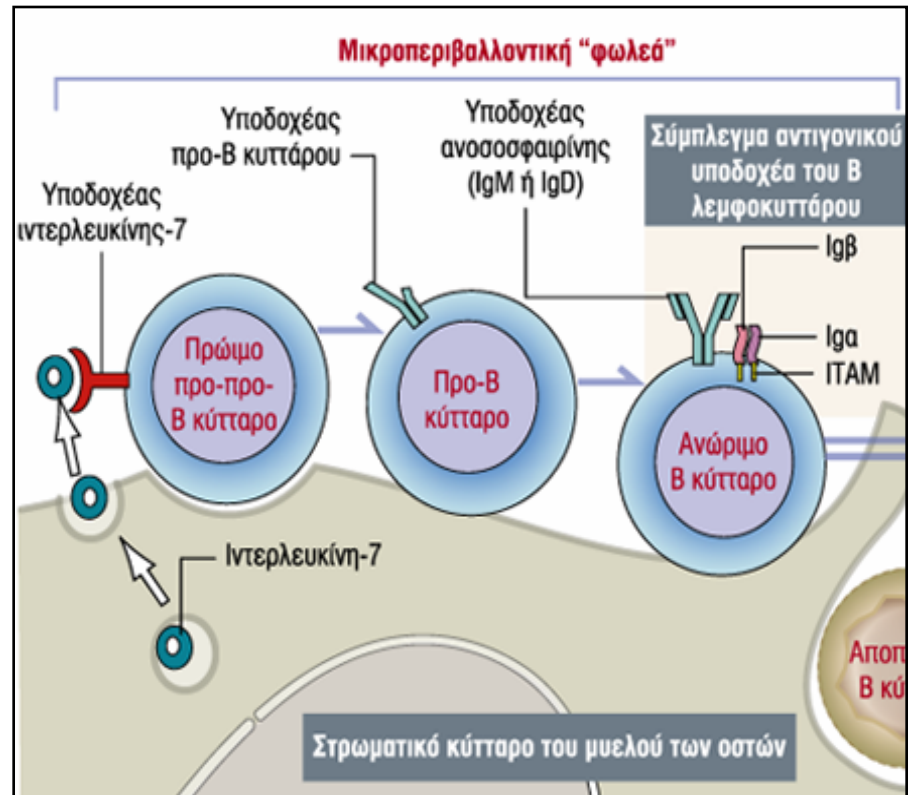
Τα κύτταρα του ανοσοποιητικού και η δράση τους

B λεμφοκύτταρα : παραγωγή ....

- παράγονται και ωριμάζουν στο μυελό των οστών, στο μικροπεριβάλλον της «φωλεάς», με βοήθεια στρωματικών κυττάρων που παράγουν IL-7,

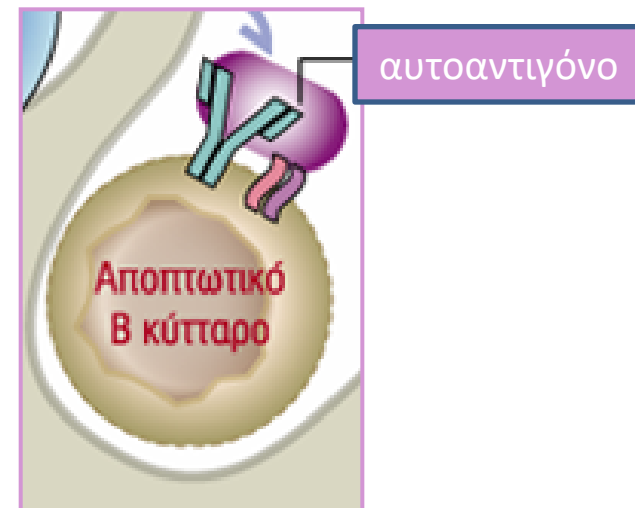
εκφράζουν στην επιφάνεια το σύμπλεγμα του αντιγονικού υποδοχέα του B κυττάρου :

- ανοσοσφαιρίνες IgM και IgD,
- ανοσοσφαιρίνες Igα και Igβ, που περιέχουν ενδοκυττάρια περιοχές πλούσιες σε τυροσίνη (ITAM),

...και ωρίμανση B λεμφοκυττάρων

- πρόσδεση αντιγόνου στο σύμπλεγμα του αντιγονικού υποδοχέα του B κυττάρου,
- φωσφορυλίωση τυροσίνης στο μοτίβο ενεργοποίησης ανοσουποδοχέων (ITAM),
- ενεργοποίηση μεταγραφικών παραγόντων,
- έκφραση γονιδίων για ανάπτυξη των B κυττάρων,
- **ισχυρή σύνδεση** με αυτοαντιγόνα επάγει την **απόπτωση** των B κυττάρων, ενώ **χαλαρή σύνδεση** τους επιτρέπει να μουν στην κυκλοφορία

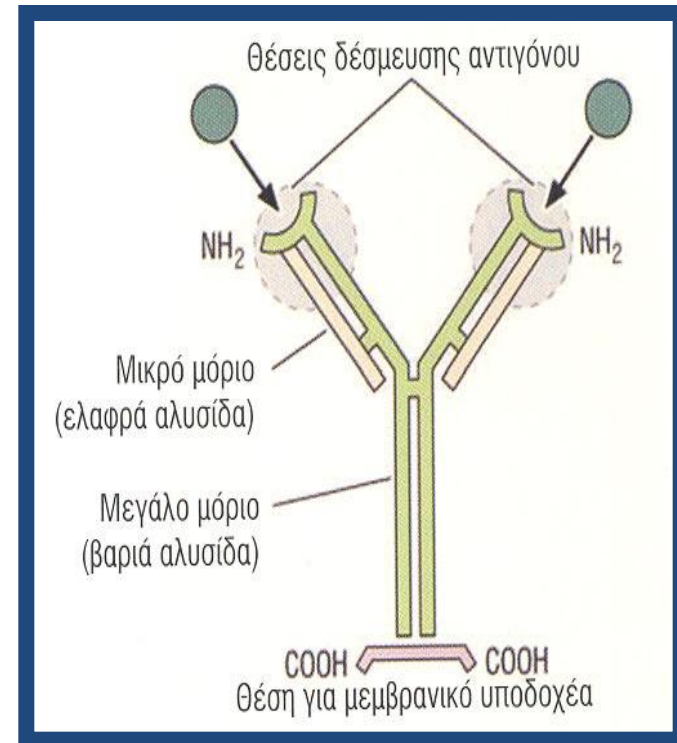

B λεμφοκύτταρα

- προέρχονται από αρχέγονα λεμφικά κύτταρα του ήπατος και του μυελού των οστών,
- μεταναστεύουν στα λεμφικά όργανα (λεμφαδένες, σπλήνας, βλεννογόμος εντέρου),
- διεγείρονται από αντιγόνα, μέσω σύνδεσής τους με IgM στην επιφάνειά τους και μετατρέπονται σε **πλασματοκύτταρα** που εκκρίνουν ανοσοσφαιρίνες (αντισώματα),
- ορισμένα εξελίσσονται σε **B κύτταρα μνήμης**,
- συμμετέχουν στη **χυμική ανοσολογική απάντηση**

Αντισώματα (ανοσοσφαιρίνες)

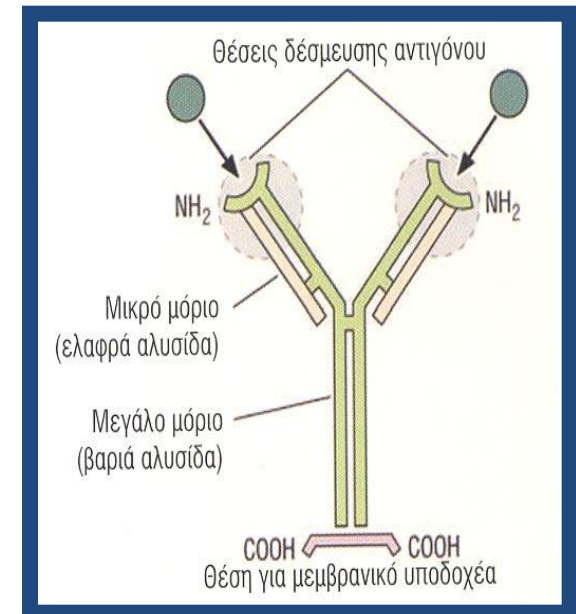
- Συντίθενται από Β λεμφοκύτταρα και συνδέονται με τα αντιγόνα,
- 5 ομάδες (**IgG, IgA, IgD, IgM, IgE**)
- ελαφρές αλυσίδες (**κ** ή **λ**) και βαριές αλυσίδες (**γ, α, δ, μ** ή **ε**),
- σταθερές (**C**) και υπερμεταβλητές (**V**) περιοχές (σύνδεσης αντιγόνου),
- Είναι συνδεδεμένες με μεμβράνες ή εκκρίνονται,

Τύποι ανοσοσφαιρινών

- **IgG** : η αφθονότερη ανοσοσφαιρίνη, η μόνη που διαπερνά τον πλακουντιακό φραγμό, συμμετέχει στη φαγοκυττάρωση αντιγόνων μέσω οψωνινοποίησης,
- **IgA** : δημιουργεί διμερή που συνδέονται μέσω αλυσίδας J, συμμετέχει στην ανοσία των βλεννογόνων,
- **IgD** : είναι υποδοχέας αντιγόνων ανώριμων B κυττάρων,
- **IgM** : δημιουργεί πενταμερή,
- **IgE** : συμμετέχει στην ενεργοποίηση ανώριμων B κυττάρων,

Cluster of differentiation/designation, CD

- Ομάδες μονοκλωνικών αντισωμάτων που αναγνωρίζουν αντιγονικούς δείκτες επιφανείας, χαρακτηριστικούς για συγκεκριμένους κυτταρικούς πληθυσμούς,
- ονοματολογία : **CD + αριθμός** (CD3, CD20, CD45)
- π.χ. Τ- βοηθητικά κύτταρα εκφράζουν το CD4, Β λεμφοκύτταρα το CD20,
- τα αντιγόνα CD προάγουν τη μεσοκυττάρια αλληλεπίδραση, προσκόλληση και σηματοδότηση που οδηγεί σε κυτταρική ενεργοποίηση,

Έκφραση συμπλέγματος μείζονος ιστοσυμβατότητας ΜΗC

- Μόρια **ΜΗC τάξης I** : σε όλα τα κύτταρα,
- Μόρια **ΜΗC τάξης II** : αντιγονοπαρουσιαστικά κύτταρα, στρωματικά επιθηλιακά κύτταρα του θύμου, ενδοθηλιακά κύτταρα,
- **Σύμπλεγμα μείζονος ιστοσυμβατότητας στον άνθρωπο, ανθρώπινα λευκοκυτταρικά αντιγόνα, HLAs** :
  - Γενετικός τόπος **ΜΗC τάξης I** κωδικοποιεί τις **HLA-A, HLA-B και HLA-C**,
  - Γενετικός τόπος **ΜΗC τάξης II** κωδικοποιεί τις : **HLA-DR, HLA-DQ και HLA-DP**.

Ανοσολογική σύναψη

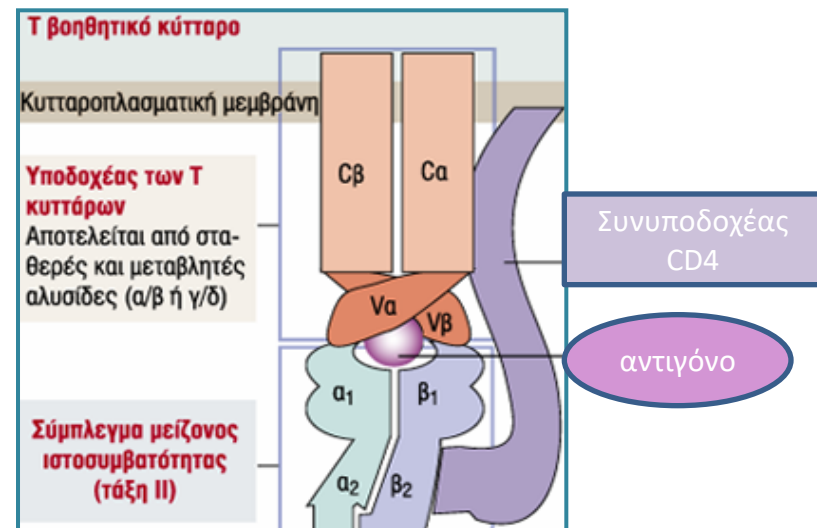
- Συνδυασμός μεσοκυττάριας προσκόλλησης και σηματοδοτικού μηχανισμού
- Με τη βοήθεια **μορίων προσκόλλησης** έχουμε ενίσχυση της αλληλεπίδρασης **T λεμφοκυττάρων** και **αντιγονοπαρουσιαστικών κυττάρων**,
- Σημαντική στην ενεργοποίηση και ωρίμανση των T λεμφοκυττάρων στο φλοιό του θύμου και στην ωρίμανση των B λεμφοκυττάρων στο μυελό των οστών

Τ λεμφοκύτταρα

- αντιγονοπαρουσιαστικά κύτταρα αναγνωρίζουν και φαγοκυτταρώνουν αντιγόνα,
- τα διασπούν σε **αντιγονικά πεπτιδικά θραύσματα**,
- τα προσδένουν σε **μόρια του συμπλέγματος μείζονος ιστοσυμβατότητας MHC** και εκτείνονται μαζί στην επιφάνειά τους,
- Τ λεμφοκύτταρα αναγνωρίζουν το αντιγόνο όταν παρουσιάζεται από μόρια MHC : **περιορισμός MHC**

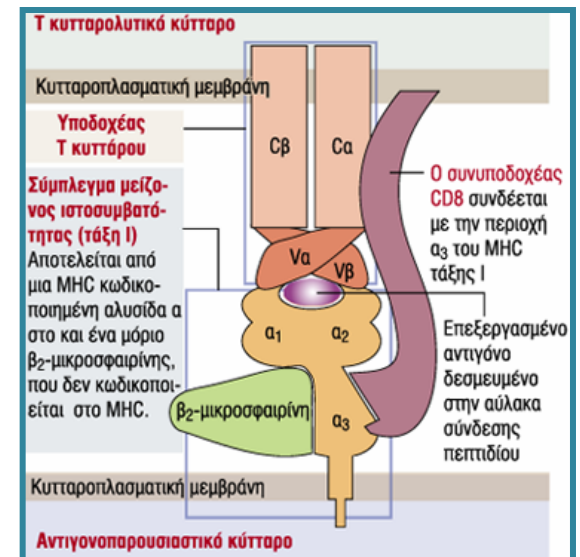
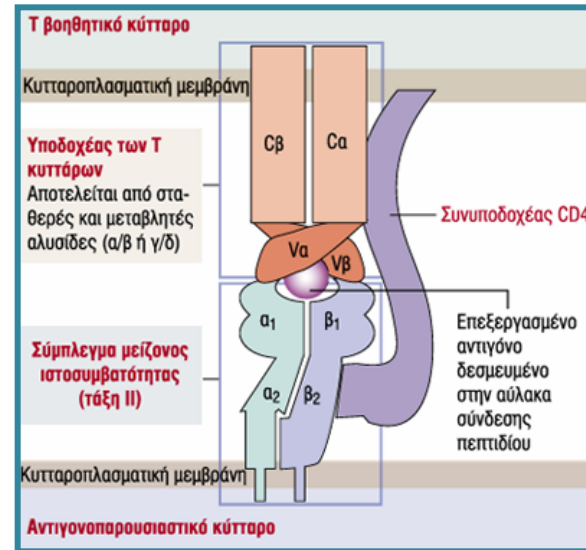
Τ κυτταρικός υποδοχέας, TCR

- Βρίσκεται στην επιφάνεια των Τ λεμφοκυττάρων και μαζί με συν-υποδοχείς (CD4 και CD8) σταθεροποιεί τη σύνδεση μεταξύ αντιγονοπαρουσιαστικών κυττάρων και Τ λεμφοκυττάρων,
- Αποτελείται από μια **αλυσίδα α** και μία **αλυσίδα β**, σπανιότερα από μια **αλυσίδα γ** και μία **δ**, με μια **σταθερή** (Cα και Cβ) και μια **μεταβλητή** (Vα και Vβ) περιοχή,
- Συνδέεται με το CD3 και την πρωτεΐνη ζ και σχηματίζει το **σύμπλεγμα του TCR**.

CD4 & CD8 : συνυποδοχείς του TCR

- πρωτεΐνες της επιφάνειας των Τ λεμφοκυττάρων που, μέσω αλληλεπίδρασης με μόρια του MHC τάξης I και II, βοηθούν την **αλληλεπίδραση TCR και αντιγόνου**,
- ανήκουν στην οικογένεια των ανοσοσφαιρινών,
- τα **CD4+ Τ βοηθητικά λεμφοκύτταρα** προσδένονται στην περιοχή β2 του MHC τάξης II,
- τα **CD8+ Τ κυτταρολυτικά λεμφοκύτταρα** προσδένονται στην περιοχή α3 του MHC τάξης I,

Αυτο-ανοχή

- Τα Τ λεμφοκύτταρα αντιδρούν έναντι **ξένου αντιγόνου** συνδεδεμένου με αυτόλογα MHC μόρια, αλλά όχι έναντι αυτο-αντιγονικών πεπτιδικών θραυσμάτων συνδεδεμένων με αυτόλογα MHC μόρια,
- αυτό επιτυγχάνεται μέσω **θετικής επιλογής** ως προς :
  - τον αυτόλογο **MHC περιορισμό** και
  - **αυτοανοχής**: αδυναμία απόκρισης σε αυτοαντιγόνο,
- μέσω **αρνητικής επιλογής** ως προς :
  - τη μη ικανότητα να αναγνωρίζουν οποιοδήποτε MHC μόριο,
  - την αναγνώριση αυτο-μορίων.

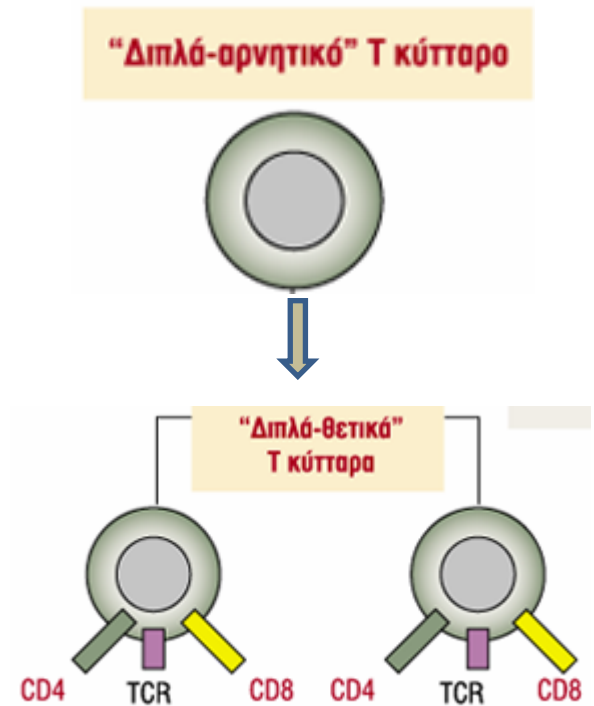

Αυτο-ανοχή

- Κατά την ωρίμανση, επιβιώνουν **μόνο** τα T κύτταρα που αναγνωρίζουν ξένα πεπτίδια και αυτόλογα MHC μόρια.
  - Θυμικά φλοιώδη επιθηλιοκύτταρα σχετίζονται με τη **θετική επιλογή T λεμφοκυττάρων,**
  - Θυμικά επιθηλιοκύτταρα μυελού σχετίζονται με την **αρνητική επιλογή T λεμφοκυττάρων,**
- Αλληλεπίδραση MHC μορίων επιθηλιοκυττάρων και TCR αναπτυσσόμενων T κυττάρων γίνεται μέσω **ανοσολογικής σύναψης**

Ωρίμανση T λεμφοκυττάρων στο θύμο

- φτάνουν στο φλοιό του θύμου από το μυελό «**διπλά-αρνητικά**» T λεμφοκύτταρα (χωρίς δείκτες επιφανείας),
- μετά από αλληλεπίδραση με τα επιθηλιοκύτταρα, εκφράζουν τον TCR και αμφότερους τους **συν-υποδοχείς CD4 και CD8** («**διπλά-θετικά**» κύτταρα)
- οι αλυσίδες του TCR υπόκεινται σε γονιδιακό ανασυνδυασμό, ώστε να αναγνωρίζουν πολλά ξένα αντιγόνα

Ωρίμανση T λεμφοκυττάρων στο θύμο

«διπλά-θετικά» T λεμφοκύτταρα

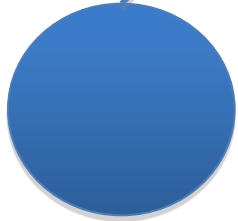
αναγνωρίζουν
αυτόλογα MHC μόρια

δεν αναγνωρίζουν
αυτόλογα MHC μόρια

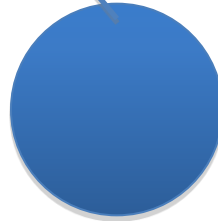
ωρίμανση

απόπτωση

«μονά-θετικά» T λεμφοκύτταρα

CD4+

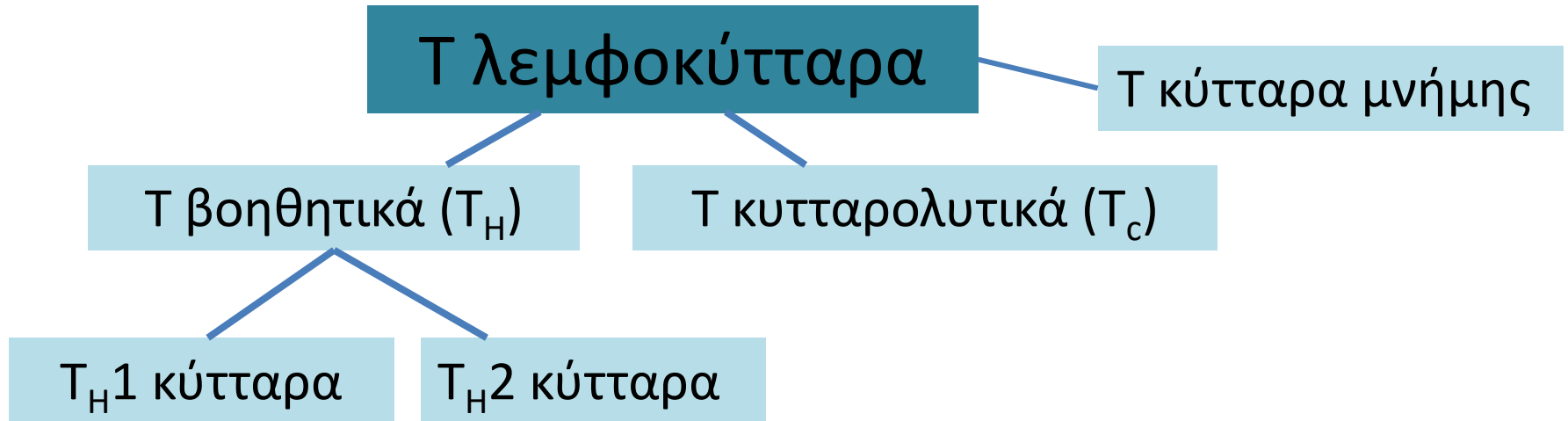

CD8+

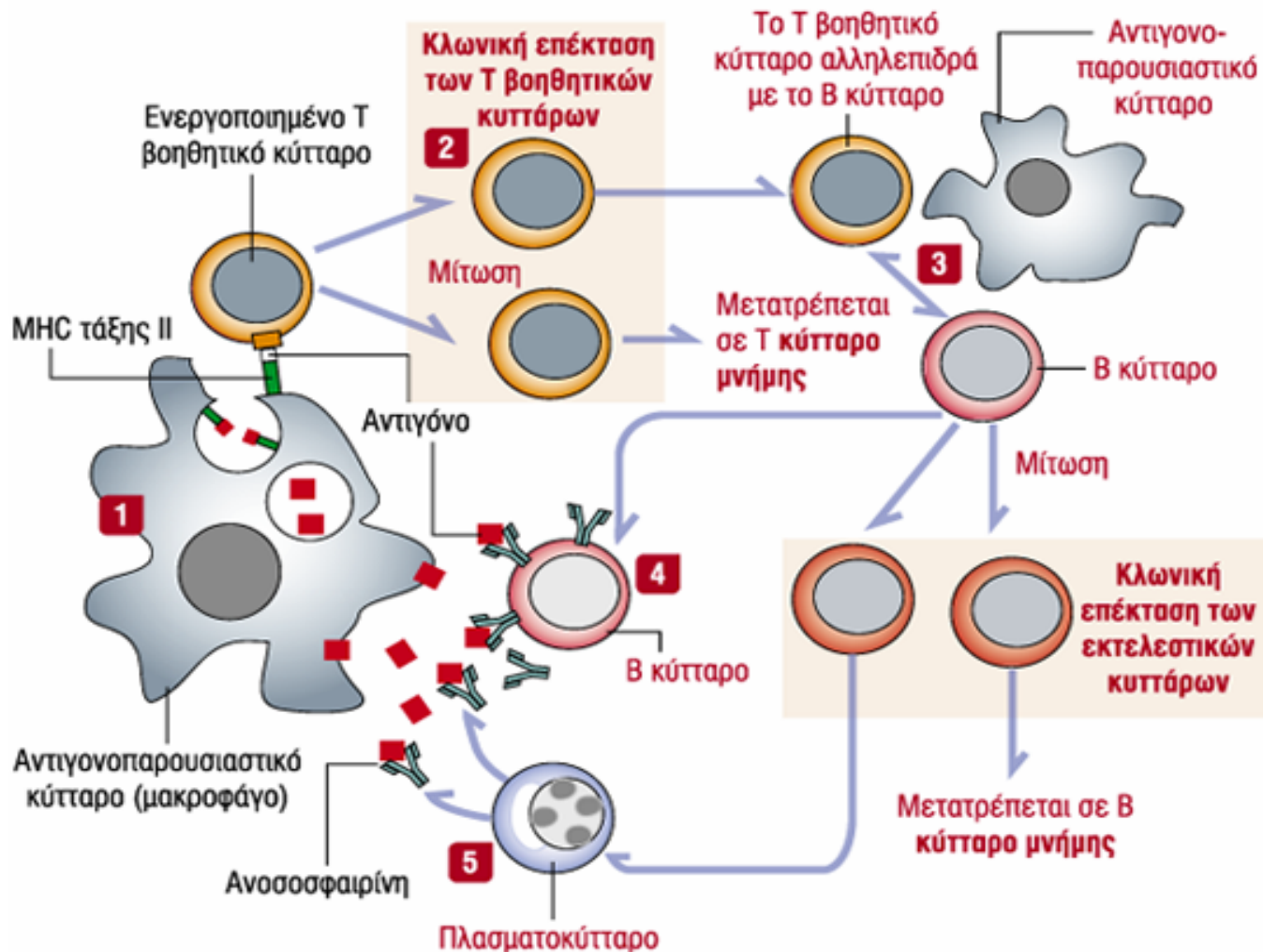
Τ λεμφοκύτταρα

- **Τ βοηθητικά λεμφοκύτταρα (helper, T_H)** : εκφράζουν τον TCR, τον συν-υποδοχέα CD4 και αναγνωρίζουν MHC τάξης II μόρια,
- **Τ κυτταρολυτικά λεμφοκύτταρα (T_c)** : εκφράζουν τον TCR, το CD8 και αναγνωρίζουν μόρια MHC τάξης I,

Κατηγορίες Τ λεμφικών κυττάρων

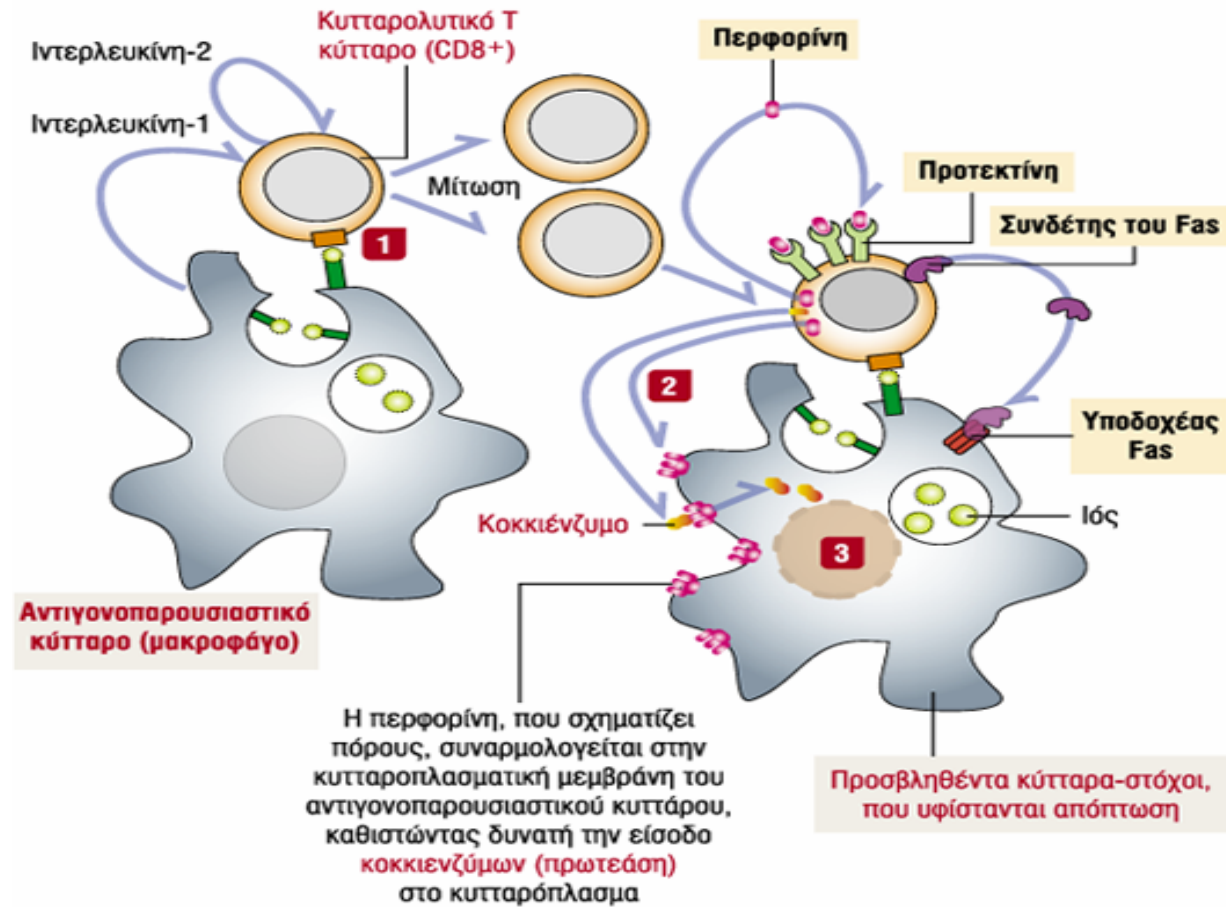
Δράση Τ βοηθητικών λεμφοκυττάρων

Δράση T κυτταρολυτικών λεμφοκυττάρων

- προσκόλληση T_c κυττάρων στα ΑΠΚ, μέσω ιντεγκρινών και μορίων κυτταρικής προσκόλλησης,
- έκκριση **περφορινών**, που οδηγούν σε μη ρυθμισμένη είσοδο **κοκκιενζύμου ή φραγκμεντίνης**, νερού και αλάτων στα ΑΠΚ (παράλληλη προστασία των T_c κυττάρων από την **προτεκτίνη**),
- αναγνώριση του **Fas** από τα T_c κύτταρα και παραγωγή του συνδέτη τους **Fas-ligand**, με μετατροπή προκασπασών σε κασπάσες στα ΑΠΚ και αποπτωτικό θάνατο

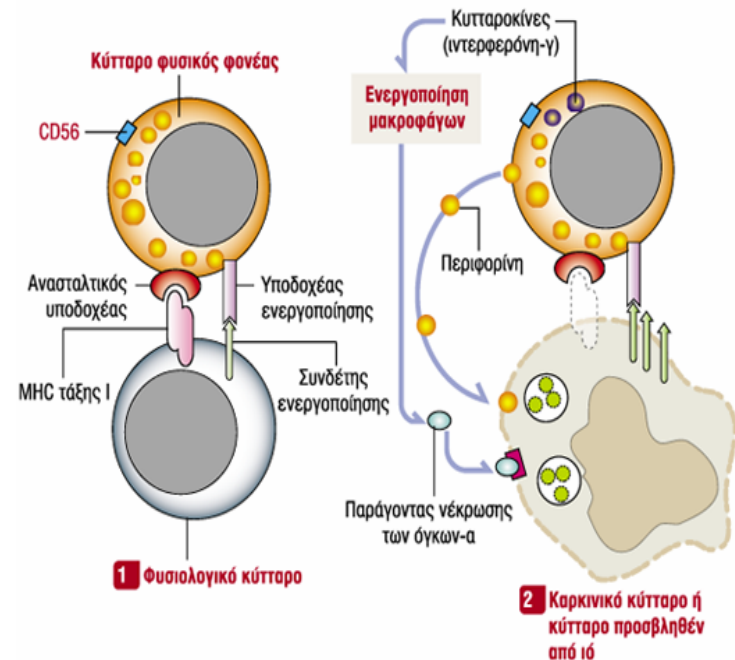
Δράση T κυτταρολυτικών λεμφοκυττάρων

Δράση κυττάρων φυσικών φονέων (NK)

- **κύτταρα φυσικοί φονείς:** εκφράζουν υποδοχείς ενεργοποίησης, ανασταλτικούς υποδοχείς και το CD56,
- δεν ενεργοποιούνται από το αντιγόνο, δεν εκφράζουν τον TCR,
- τα NK κύτταρα ενεργοποιούνται όταν κύτταρα καρκινικά, ή προσβεβλημένα από ιούς δεν εκφράζουν μόρια MHC κλάσης I, ή υπερεκφράζουν τον συνδέτη ενεργοποίησης,
- απελευθερώνουν **περφορίνη** και **κυτταροκίνες** και, με κινητοποίηση και των μακροφάγων, καταστρέφουν τα κύτταρα-στόχους.

Είδαμε ότι χρειαζόμαστε

μέσω του

Την επόμενη φορά ...
τα λεμφικά όργανα

Καλό διάβασμα !